

Kantelu oikeuskanslerille Raamatun käytöstä virkavalassa

Viranomainen, jonka menettelyä arvostelen: Valtioneuvoston kanslia.

Toimenpide, jota pidän virheellisenä: Neljä ministeriä vannoi valtioneuvoston yleisistunnossa 5.5.2017 virkavalan valtioneuvoston kanslian valtiosihteerin johtaessa vannomista seuraavasti: ”Pyydän Teitä asettamaan kaksi sormea Raamatulle. Lausukaa perässäni: (virkavalan kaava).” Tästä on (ollut) todisteena ainakin Ylen verkkosivujen video (yle.fi/uutiset/3-9596662). Ilmeisesti kyseessä on ollut vakiintunut tapa yleensäkin virkavalaa vannottaessa, ja se olisi siis ollut käytäntönä myös silloin, kun ministeri vannoi virkavalan ja antoi tuomarinvakuutuksen 12.2.2018 valtioneuvoston yleisistunnossa.

Miksi kuvaamani toiminta on mielestäni virheellistä? Virkavalasta ja virkavakuutuksesta sekä tuomarinvalasta ja tuomarinvakuutuksesta annetun asetuksen (1183/1987), seuraavassa ”vala-asetuksen”, 5 §:n 1 momentin mukaan virkavalaa vannotaan seuraavan kaavan mukaan: ”Minä N.N. lupaan ja vannon kaikkivaltiaan ja kaikkitietävän Jumalan edessä, että minä virassani noudatan perustuslakeja ja muita lakeja sekä toimin oikeudenmukaisesti ja puolueettomasti kansalaisten ja yhteiskunnan parhaaksi.” Kaavassa ei yksilöidä siinä mainittua Jumalaa muutoin kuin kaikkivaltiuden ja kaikkitietävyyden kautta, joten kyseisen Jumalan ei tarvitse olla sama kuin Raamatussa tarkoitettu Jumalan. Valtakirkon jäsenistäkin hyvin moni kertoo, ettei usko Raamatun Jumalaan mutta uskoo johonkin korkempaan voimaan, jota hän Jumalaksikin voi kutsua. Kristinuskoa tunnustamattomalle Jumalaan uskovalle valansa mutta myös rehellisyytensä ja yksityisyytensä vakavasti ottavalle virkavalan vannojalle annettu kehoitus kahden sormen asettamisesta Raamatulle on oikeudeton testi sen paljastamiseksi, uskooko hän kuten Raamattu opettaa vaiko muutoin. Valavaihtoehdon valinneelta ei siksi sopisi tiedustella, haluaako hän käyttää valassaan Raamattua. Jotakin muuta järjestäytyneitä yksijumalaista uskontoa kuin kristinuskoa tunnustava taas joutuisi paljastamaan ei-kristillisen uskontonsa, jos hän haluaisi valita valan vailla Raamatun käyttöä. Kuitenkaan esimerkiksi eduskunnan sivuilla ei kansandustajien tiedoissa kerrota heidän uskonnollista asemaansa, ja kyseinen tieto kuuluukin yksityisyyden piiriin.

Vuodet 1949–1986 oikeudenkäymiskaaren 17 luvun todistajan valaa ja vakuutusta koskevan 29 §:n 1 momentin johdantolause kuului seuraavasti (kursivointi minun): ”Todistajat vannokoot kukin erikseen, *käsi kirjalla tai uskontokuntansa määräämää menoa noudattamalla*, tämän valan:” Vala vannottiin kaikkivaltiaan ja kaikkitietävän Jumalan kautta. Sellainen sääntely siis toisaalta uskonnonvapauslain valapykälän nojalla satoi sellaiseen uskonnolliseen

yhdyskuntaan kuuluvaa, jonka oppi salli valan vannomisen, mutta toisaalta myös antoi (mahdolliselle) valan ottajalle oikeuden järjestää valan vannominen tietyn menon mukaisesti. Mutta vala-asetus ei sisällä tällaista sääntelyä virkavalan vannomisen käytännön toteutuksen osalta, ei velvoittavasti eikä sallivasti, joten sellaista käytäntöä ei sovi myöskään olettaa sovellettavaksi sen yllä kuvaamani ongelmallisuuden tähden.

Mihin myöskään enää perustuisi Raamatun käyttötapa kaksi sormea Raamatulla? Evankelis-luterilaisella kirkolla ei kaikeksi ole normeja valan vannomisesta eikä siis vaatimusta, että mahdollinen vala on vannottava kaksi sormea Raamatulla.

Edelleenkin voimassa olevan tai ainakin erikseen kumoamatta jääneen ortodoksisen kirkon jäseniä koskevan Suomen kreikkalaiskatolisen kirkkokunnan jäsenten valantekemisestä annetun asetuksen (310/1932) 1 § kuuluu seuraavasti: ”Suomen kreikkalaiskatolisen kirkkokunnan jäsen tekee uskollisuuden-, virka-, asianosaisen- sekä todistajanvalan ilman papin avustusta, seisoen avatun evankeliumikirjan edessä kolme oikean käden ensimmäistä sormea ylösnostettuina, lukemalla valankaavan sanat joko hänelle annetusta kaavasta tai valanottajan sanelun mukaan.” Evankeliumikirja ei ole Raamattu, mutta lisäksi siis myöskään sormia ei kirjalla pidettäisi.

Edelleenkin voimassa olevan tai ainakin erikseen kumoamatta jääneen juutalaista uskontoa koskevan mooseksenuskolaisista annetun lain (7/1918) 5 §:n 2 momentti sanoo seuraavaa: ”Kun mooseksenuskolainen tekee valan, vannokoon ”Jumalan ja hänen pyhän lakinsa kautta”.” Tällöin ainakin vuosina 1949–1986 juutalaisen seurakunnan jäsen siis vannoi todistajanvalan Tooran ääressä, sikäli kuin se oli hänen seurakuntansa määräämä käytäntö. Mahdollisesti tämä on koskenut myös virkavalan vannomista myöhemmin.

Nämä kaksi säädöstä siis valaisevat sitä, että ei ylipäätään Raamatun käyttö eikä erityisesti kaksi sormea Raamatulla ole olleet sallittuja käytäntöjä aina (virka)vala vannottaessa. Toisaalta vala-asetus kenties mitätöi nämä kaksi säädöstä virkavalan osalta.

Tällöin siis vala-asetuksen mukaan virkavalan vannoja ei olisi joutunut tuomaan esille eikä hän olisi saanutkaan tuoda esille uskonnollista vakaukseen sen enempää, kuin mitä valan kaavasta ilmeni. Valanvannomismeno olisi ollut muutoin neutraali vailla minkäänlaista uskonnollista rekvisiittaa.

Virheellistä ja oikeudetonta Raamatun käytössä virkavala vannottaessa olisi täten myös sen perustumattomuus vala-asetukseen.

Minun on myönnettävä, että vaikka vala-asetuksen tällainen tiukka uskonnollisen rekvisiitan virkavalan vannomisesta poissulkeva tulkinta on tämän ajan vaatima, niin tämä tulkinta ei välttämättä ole vala-asetuksen säätämisen ajan mukainen.

Hallituksen esitys ministerin valasta ja vakuutuksesta. Voin ajatella valtioneuvoston kanslian jo tunnustaneen Raamatun tarjoamisen oikeudettomuuden virkavala vannottaessa. Perustelun tämän käsitykseni seuraavassa.

Eduskunnan perustuslakivaliokunnassa on parhaillaan käsiteltävänä mietinnön laatimista varten hallituksen esitys eduskunnalle laiksi valtioneuvostosta annetun lain muuttamisesta (HE 84/2018 vp). Valtioneuvostosta annettuun lakiin esitetään lisättäväksi 4 a § *Ministerin juhlallinen vala ja vakuutus* sekä 4 b § *Ministerin juhlallisen valan ja vakuutuksen kaava*.

Valtioneuvoston kanslia julkaisi 19.3.2018 luonnoksen täksi hallituksen esitykseksi pyytäen siitä lausuntoja (VNK/10/05/2018). Seuraavassa esitän valan ja vakuutuksen kaavan luonnokset yhdessä niin, että niiden toisistaan poikkevat osat ovat valan kaavassa kursivoituna ja vakuutuksen kaavassa hakasuluissa:

”Minä N.N. lupaan ja *vannon kaikkivaltiaan ja kaikkitietävän Jumalan edessä* [vakuutan kunnian ja omantunnon kautta], että minä ministerin tehtävissäni vilpittömästi ja uskollisesti noudatan perustuslakia ja muita lakeja sekä toimin tasapuolisesti isänmaan ja kansalaisten sekä yhteiskunnan jäsenen parhaaksi. Tehtävissäni toimin ihmisarvon loukkaamattomuuden, yksilön vapauden ja oikeuksien turvaamiseksi sekä edistäen oikeudenmukaisuutta yhteiskunnassa. Kaiken tämän tahdon täyttää ja täytän uskollisena ja rehellisenä ilman kavaluutta ja juonia, *niin totta kuin Jumala minua auttakoon, ruumiin ja hengen puolesta* [kunnian ja omantunnon kautta].”

Voidaan todeta, että Jumalan luonnehdinta on tässä valan kaavassa oleellisesti sama kuin virkavalan kaavassa. Kaavan (väärin muodostetussa) lopussa vannot ja vain tosiasiassa lausuu kirouksen, että ellei hän valaansa pidä, Jumala olkoon häntä silloin auttamatta. Yhdistyksemme oma-aloitteinen lausunto 4.4.2018 hallituksen esityksen luonnoksesta erehtyi kyllä valitettavasti pitämään valan loppua rukouksena, jota se ei siis kuitenkaan ole.

Luonnoksessa väitettiin oikeutetusti, että esitetty valan kaava oli luonteeltaan sellainen, että se soveltui käytettäväksi myös muille uskontokunnille kuin kristinuskolle (toki vain monoteistisille). Yksikään lausunnonantaja ei väittänyt vastaan eikä toivonut valan muotoilemista vain kristinuskolle soveltuvaksi.

Lausunrossamme totesimme samantapaisin perusteluin kuin yllä virkavalan yhteydessä, että Raamattua ei luonnostellun ministerin valan kaavan yhteydessä voisi käyttää, ellei siitä sitten säädettäisi 4 b §:ssä (mikä puolestaan olisi varmaankin ollut hankalaa). Totesimme myös, että valan kaavan yhteen ääneen lausumiseen taas saattaisi sisältyä eri uskontojen samanaikaista harjoittamista, mikä voisi olla joidenkin omantunnon vastaista. Yhdistyksemme oma-aloitteisessa, kenties kuitenkin vain kansalaiskirjeeksi jää-

vässä lausunnossa perustuslakivaliokunnalle 6.9.2018 kerroimme, että esitimme lausunnossamme HE-luonnoksesta nämä huomiomme valan kaavan yllättäväksi paljastuneesta luonteesta, jotta olisimme siten saaneet laatijoilleen kaiketi sillä tavoin hankalaksi osoittautuvan valan poistetuksi yksinomaisen vakuutuksen hyväksi.

Mutta hallituksen esityksessä valan kaava onkin vain koostettu aivan toisella tavalla kuin luonnoksessa. Erityisesti siihen on silloin saatu valtakirkollinen ja vieläpä hyvin tunnustuksellinen ilmaisu *vannon Jumalan ja hänen pyhän evankeliuminsa kautta*, jollaisesta muissa valoissa oli luovuttu.

Koen, että valan kaavan todella suuri muutos ja vieläpä huonompaan suuntaan johtui juuri sen luonnoksesta esittämistämme huomioista. Hallituksen esitys ei mainitse Raamattua, mutta kuvittelen, että valan kaavan muuttaminen johtui valtioneuvoston kanslian halusta saada mahdollisuus jatkaa vanhaa käytäntöä vannomisesta kaksi sormea Raamatulla.

Kuitenkaan perustuslakivaliokunnalle toimittamamme lausuntomme mukaan myöskään hallituksen esitys ei sallisi valan toteutusta esineellistä uskonnollista symboliikkaa käyttäen. Tai ainakaan lakiehdotus ei sallisi valan toteutusta esinesymbolein valan järjestäjän toimesta tai ehdotuksesta vaan korkeintaan pelkällä valan vannonjan omatoimisuudella. Muutoin mahdollisesta Raamatun käytöstä ja sen käyttötavasta tulisi säätää itse lakitekstissä, siitäkkin huolimatta tai juuri sen tähden, että vanhat käytännöt eivät enää olleet perustuneet lakiin. Mutta ongelmasta päästäisiin luopumalla ehdotetusta valasta.

Virkavalasta. Johduin tekemään tämän kanteluni virkavalasta pohdittuani ministerin valaa. Kunhan oikeudettomana pitämästäni Raamatun käytöstä virkavalan yhteydessä päästäisiin, tulisi ehkä ja toivottavasti koko virkavalan olemassaolo harkittavaksi. Tavoittelenkin kantelullani virkavalasta luopumista. Viimeistään silloin myös ministerin valasta säätäminen olisi nähtävissä vääräksi toimeksi. Siksi lähetän tämän kirjoitukseni tiedoksi asianomaisille ministeriöille.

Kantelija:

matematiikan dosentti Jouni Luukkainen
puheenjohtaja, Pääkaupunkiseudun ateistit ry (www.ateistit.fi)
Wallininkuja 2 C 53, 00530 HELSINKI
045 2129 763; jouni.luukkainen@helsinki.fi

Tiedoksi sähköpostitse:

Valtioneuvoston kanslian kirjaamo, kirjaamo@vnk.fi
Valtiovarainministeriön kirjaamo, valtiovarainministerio@vm.fi
Oikeusministeriön kirjaamo, oikeusministerio@om.fi